

ЩОДО РОЗРАХУНКУ РЕЗЕРВУ СУМНІВНОГО БОРГУ ЯК ЗАСОБУ ПОЛІПШЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВА З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ

Грушевець А. В., студентка

*Науковий керівник: Вербицька В. І., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній
університет*

Появлення у звітності підприємства дебіторської заборгованості є звичайною ознакою діяльності підприємства, за виключенням того, коли здійснюється її систематичне зростання та безконтрольне і невпорядковане погашення. Як це досить часто відбувається в останній період. Проблема підприємств полягає не лише у тому, що йому не повертають запозичені борги, а і у тому, що в сучасних умовах процес достовірної оцінки безнадійної заборгованості є досить складним і проблематичним, а крім того, виникають певні труднощі відносно того, за яким методом розрахувати резерв для її списання, а потім яким чином здійснити процес її списання у бухгалтерському обліку.

Огляд значної кількості вітчизняних та закордонних публікацій щодо означеної проблеми, тобто безнадійної дебіторської заборгованості, в спеціалізованій літературі, наукових виданнях та статтях дає можливість ствердження актуальності питання, підтвердженого пріоритетністю напрямків багатьох традиційних досліджень Н. І. Верхоглядової [1], Ф. Ф. Бутинця [2], Ю. С. Цал-Цалка [3], С. Ф. Голова [4], І. В. Орлова [5], К. С. Сурніної [6], О. М. Скирпан [7] та ін.

Таким чином, безнадійна та прострочена дебіторська заборгованість створює проблеми, пов'язані як з організацією обліку, так і з станом платоспроможності підприємства. Зупинимось більш детально на питаннях розрахунку і обліку резерву сумнівних боргів.

Додаток до П(С)БО 10 [8] містить методику розрахунку резерву сумнівних боргів, що пропонують для широкого використання, але на практиці вона майже не використовується, що, за нашим переконанням, свідчить про її неефективність та недосконалість. Цю думку поділяють чимало практикуючих обліковців та теоретиків з обліку, і ними запропоновані свої методи та засоби вирішення проблеми.

Так, І. Зимнім [9] пропонується формування резерву сумнівних боргів лише для тієї частини дебіторської заборгованості, по якій строк позовної давності закінчується році, який наступний за звітним. Автор відносить до сумнівної лише ту дебіторську заборгованість, що обліковується на балансі підприємства вже два роки, дещо звужуючи таким чином поняття сумнівного боргу. Крім того, автор не згадує про принцип обачності при визначенні мети нарахування резерву, зазначаючи натомість, що означений резерв є необхідним лише для виявлення та подальшого списання дебіторської заборгованості після закінчення строку позовної давності. Отже, пропонований ним засіб є дещо скороченим та простим і унеможливорює точність та об'єктивність формування резерву сумнівних боргів.

Іншим дослідником, Т. Жолобчук [10], пропонується використання методики, яка розроблена НБУ, але при цьому слід підкреслити, що формування таких резервів є обов'язковим для банків, і, крім того, означена методика застосовується та випробовується не один рік. Але зупинимось на ній детальніше. Отже, щоб використати методику Національного банку України, спочатку необхідно класифікувати дебіторську заборгованість в залежності від строків її непогашення на групи ризиків (згідно з укладеними договорами), а при умовах їх відсутності в залежності від строків її знаходження на балансі підприємства.

Необхідно відзначити і однакові моменти, що існують відносно розрахунку резерву у методиках П(С)БО та Положеннях НБУ. Разом з цим, присутня різниця між ними полягає у тому, що розмір резерву у відсотках в Положенні НБУ вже встановлений, а у з П(С)БО коефіцієнт сумнівності слід розраховувати самостійно, враховуючи за вихідні параметри суму безнадійної дебіторської заборгованості. Запропонований автором метод також має метою спрощення розрахунку резерву, оскільки в багатьох випадках дуже складно правильно визначити коефіцієнт сумнівності, але в той самий час цей метод має певні недоліки. У випадку розрахунку суми резерву згідно методики П(С)БО 10 коефіцієнт рідко перевищує значення 0,4, тоді як застосовувані банками коефіцієнти мають доволі значні розбіжності від 0,2 до 1.

Автори багатьох публікацій спираються на пропозиції, описані міжнародними стандартами (Л.Б Іванова [11], В. Батищев [12]). Їх зусиллями з'явився ще один спосіб розрахунку резерву – коли

розраховують певний відсоток від залишку первинної вартості усієї суми дебіторської заборгованості.

В статті [12] Батищев В. доводить, що формули розрахунку резерву сумнівних боргів, які наведені у П(С)БО 10, є не точними і економічно небезпечними для застосування. Автором наголошено, що в процесі розрахунку коефіцієнту сумнівності базовою приймається дебіторська заборгованість за продукцію відповідної групи на кінець певного місяця, обраного для дослідження періоду. Водночас для розрахунку коефіцієнту сумнівності застосовується безнадійна дебіторська заборгованість за той же певний місяць, яка є фактично списаною. Дослідник доводить, що залишок дебіторської заборгованості за відповідною класифікаційною групою на кінець певного місяця для розрахунку коефіцієнта сумнівності за визначений місяць не відіграє ніякої ролі. Для підтвердження у статті в якості прикладу наведено облікову ситуацію, коли на початок місяця дебіторська заборгованість відповідної групи виявилася повністю списаною в якості безнадійної, але в цей час у тому ж самому місяці нова дебіторська заборгованість не виникла, внаслідок чого на кінець місяця залишок дебіторської заборгованості виявився нульовим. Як видно з наведеного прикладу, незрозуміло, якому значенню повинен дорівнювати за цей місяць коефіцієнт сумнівності відповідної групи. Правильне визначення розрахованого коефіцієнту має значення, оскільки на його значення можна спиратись на протязі не одного звітного періоду.

Зважаючи на недоліки при використанні методу розрахунку резерву сумнівних боргів на основі класифікації дебіторів за її платоспроможністю та враховуючи підсумки проаналізованих підходів дослідників відносно означеного проблемного питання, вважаємо доцільним використовувати методу визначення резерву сумнівних боргів, виходячи із термінів непогашення дебіторської заборгованості.

Що стосується методу визначення резерву, де в основу закладений метод, що враховує платоспроможність окремо взятих дебіторів, то застосування його у облікову практику широкого кола підприємств є доволі проблематичним внаслідок необхідності наявності даних щодо фінансового становища цих дебіторів. Однак метод є доцільним у використанні для підприємств, які, маючи обмежене коло постійних покупців, внаслідок чого в них налагоджені добрі партнерські відносини, вони мають доступ до інформації щодо

їх фінансового стану. У всіх інших випадках вважаємо доцільним застосування методу класифікації дебіторської заборгованості.

Література.

1. Верхоглядова Н. І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика / Н. І. Верхоглядова, В. П. Шило, С. Б. Ільїна та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 536 с.

2. Бухгалтерський фінансовий облік : підруч. [для студ. спец. «Облік і аудит» вищ. навч. закл.] / за заг. ред. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир : ПП «Рута», 2012. – 912 с.

3. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз / Цал-Цалко Ю. С. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 566 с.

4. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. – К. : Лібра, 2014. – 880 с.

5. Орлов І. В. Бухгалтерський облік і контроль зобов'язань суб'єктів господарювання: теорія і методологія : [монографія] / Орлов І. В. – Житомир : ЖДТУ, 2013. – 400 с.

6. Сурніна К. С. Удосконалення обліку і аналізу дебіторсько-кредиторської заборгованості: проблеми теорії та практики : дис. канд. екон. наук : 08.06.04 / К. С. Сурніна. – Луганськ, 2015. – 229 с.

7. Скирпан О. П. Фінансовий облік / О. П. Скирпан, М. С. Палюх. – Тернопіль, 2015. – 407 с.

8. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [Електронний ресурс] / Наказ Міністерства Фінансів України № 237 від 08.11.99 р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>

9. Зимний И. Резерв сомнительных долгов – кому нужно это горе? / И. Зимний // Облік. Податки. Аудит в Україні. – 2011. – № 10. – С. 51–52.

10. Жолобчук Т. Як визначити сумнівний борг / Т. Жолобчук // Дебет-Кредит. – 2010. – № 28. – С. 27–29.

11. Іванова Л. Б. Теоретичні засади визначення сумнівних і безнадійних боргів в умовах антикризових заходів / Л. Б. Іванова // Бізнес-інформ. – 2013. - № 3. – С. 286-292.

12. Батищев В. Некоторые особенности начисления и учета резерва сомнительных долгов [Текст] / В. Батищев, Ю. Бакун, С. Максудов // Бухгалтерский учет и аудит. – 2013. – № 7. – С. 40-45.